

Gjætergutten.

(Svensk eventyr.)

Det var engang en gjætergut; baade frændeløs og venneløs var han; men han hadde en stedmor, som var saa ond med ham at hun hverken undte ham mat eller klær. En brødkorpe var det eneste han fik om morgenen, og saa maatte han ut og gjæte buskapen hele dagen.

En dag var stedmoren gaat sin vei uten at lægge frem brødkorpen om morgenen. Han maatte da gaa til skogs fastende, og han graat hele formiddagen, saa sulten var han. Ved middagstid gik han op paa en liten grøn haug; et lubbent træ stod deroppe, og der pleide han at hvile sig, naar solen var paa det varmeste. Her var græsset altid saa friskt og dugvaatt; men idag var duggen borte, haugen tør, og græsset nedtraadt. Dette syntes gutten var rart, og mens han sat og grundet paa hvem som kunde ha traadt ned græsset, fik han se noget blinke paa marken; han skyndte sig at se efter hvad dette var, og saa fandt han et par ørende smaa sko av det klareste glas. Da blev han saa glad, glemte rent at han var sulten, og lekte sig hele dagen med de smaa glasskoene. Ved solnedgang kaldte han buskapen

sammen og drev dem hjemover. Saa møtte han en liten, liten Gut. „God kveld!“ sa den lille gutten og hilste. „God kveld igjen!“ sa gjætergutten. „Du skulde vel ikke ha fundet skoene mine?“ spurte den lille. „Jeg mistet dem paa haugen imorges.“ — „Jo, jeg har nok fundet dem,“ svarte gjætergutten; „men du faar la mig ha dem, saa kanhænde stedmoren min gir min mat, naar jeg kommer hjem.“ Men den lille bad saa vakkert om at faa dem igjen. „Jeg skal hjelpe dig en anden gang,“ sa han. Saa gav gjætergutten ham skoene, og den lille takket, og lovet at han nok ikke skulde glemme det.

Da gutten kom hjem, var det mørkt, og stedmoren skjendte paa ham, fordi han kom saa sent. „Derborte staar grøt til dig i fatet; skynd dig at bli færdig til at lægge dig, saa du kan komme op i skikkelig tid imorgen og ikke ligge og snorke som en anden lating.“ Gutten turde ikke svare nogen ting, kveldsmaten var han snart færdig med, og saa gik han op paa laaven og la sig til at sove paa sin vanlige plads i høet. Men hele natten drømte han om den lille gutten med de smaa glasskoene.

Allerede før solen randt, vaagnet han av at stedmoren ropte: „Op med dig, din Lathans! Nu har vi straks lyse dagen, og buskapen staar og sulter for din skyld.“ Da skyndte han sig op, fik brødskorpen sin, og drev ut buskapen. Da han kom til haugen, var duggen av græsset og haugen tør, likesom forrige dagen. Han sat og undret sig paa dette: men saa fik han se noget rødt som laa borte i græsset. Han skyndte sig at ta det op, og fik se at det aar en liten rød lue med guldbjelder paa. Da blev

han glad, glemte sin sult, og lekte sig med den lille vakre luen hele dagen.

Da solen gik ned, kaldte han sammen buskapen, og gav sig til at drive den hjemover. Saa møtte han en liten, liten jente, som var saa vakker og lys som klare dagen. „God kveld!“ sa hun. „God kveld igjen!“ sa gjætergutten. „Du skulde vel ikke ha fundet den lille luen min?“ spurte hun. „Jeg mistet den i græsset imorges. — „Jo,“ svarte han, „jeg har nok fundet den; men du faar la mig ha den, saa kunde jeg gi den til stedmoren min, saa kanhænde hun gir mig noget mat, naar jeg kommer hjem.“ Men den lille jenten bad saa vakkert om at faa den igjen, saa skulde hun nok tjene ham en anden gang, og gjætergutten syntes da han maatte gi hende den. Da blev hun saa glad, takket rigtig vakkert, og lovet at hun nok ikke skulde glemme det.

Da gjætergutten kom hjem med buskapen, var det sent paa kveld, og stedmoren var ikke videre blid, fordi hun hadde ventet. „Du kommer jo saa sent hjem, saa jeg maa sitte og melke halve natten,“ sa hun. „Der staar grøt til dig borte i fatet; skynd dig nu at komme til at sove, saa du kan være oppe til skikkelig tid imorgen.“ Gutten turde ikke svare nogen ting, skyndte sig med sit kveldsmaal, og gik saa op paa laaven. Men hele natten drømte han om den vakre lille jenten og luen med guldbjelderne.

Før det blev lyst, vaagnet han av at han hørte stedmoren rope: „Op med dig, din Lathans! Buskapen har længe nok staat og sultet for din skyld.“ Han skyndte sig op og fik ut bølingen; men i det samme han skulde gaa, bad han stedmoren om et

stykke brød. Men kjærringen vilde ikke gi en slik dagdriver noget brød, sa hun, og saa maatte han gaa fastende.

Da han kom til den grønne haugen, saa han at græsset igjen var traadt ned, og undret sig over dette. Saa kom han til at mindes at han hadde hørt om alvene, at de danser om sommernætterne i græsset efter dugfald, og det hadde de visst gjort her, mente han. Saa kom han til at spænde med foten til noget som singlet og klang, og da han skulde se efter, fandt han en liten klokke. Da blev gutten saa glad at han glemte baade sult og sorg, og lekte sig hele dagen med den lille klokken, og saa vakker klang hadde den at kjørne maatte lye efter og glemte at beite. Da solen holdt paa at dale bak trøttoppene, vilde gutten kalde sammen buskapen; men alt det han lokket, kunde han ikke faa den til at gaa fra beitet. Da tænkte han at den mulig vilde lystre den lille klokken, og saa gav han sig til at ringe med den, efterhvert som han gik bortover veien. Nu kom hele bølingen efter ham, og gutten glædet sig over den gagn han kunde ha av klokken. Om en stund møtte han en liten, liten mand, som sa „god kveld“ til ham. „God kveld igjen!“ sa gutten. „Du skulde vel ikke ha fundet den lille klokken min?“ sa den lille manden. „Jeg mistet den i græsset imorges.“ Jo, svarte gjætergutten, han hadde nok det. „Saa maa du være saa snild at la mig faa den igjen,“ sa manden.

„Nei, saa dum er jeg da ikke,“ svarte gutten. „Her om dagen fandt jeg et par smaa glassko, dem fik en liten gut lokket fra mig; igaar fandt jeg en

liten lue, som jeg gav til en jente, og nu kommer du og vil ha denne klokken, som jeg er saa glad i; den er saa nyttig for mig til at lokke sammen bølingen med. Naar andre finder noget, saa faar de finderløn; men jeg faar aldrig et grand.“ Da gav manden sig til at tigge baade tyndt og vakkert om at faa igjen klokken; men gutten blev ved sit. „Gir du mig den lille klokken,“ sa manden, „saa skal du faa denne her isteden, den er likesaa god til at lokke bølingen med, og saa skal du endda faa gjøre tre ønsker.“

Det syntes gutten han kunde staa sig paa, og saa gav han manden klokken. „Og siden jeg faar lov til at ønske hvad jeg vil,“ sa han, saa vil jeg ønske at jeg maa bli konge, — og at jeg maa faa en stor gild kongsgaard, — og at jeg maa faa en vakker dronning.“ — „Det er ikke smaating du ønsker,“ sa manden; „men læg nu merke til det jeg siger dig. Inat, naar alle sover, skal du gaa hjemmefra og bent nordefter, til du kommer til en kongsgaard. Her har du en liten pipe; kommer du i nød, saa blaas i den, og kommer du en gang til i nød, saa maa du blaase i den igjen; men kommer du tredje gang i nød og fare, saa bryt isund pipen, saa skal jeg komme og hjelpe dig.“ Gutten sa tak for dette, og alvekongen gik sin vei. Nu var gutten glad, for nu mente han at han skulde slippe at gjæte krøtrene for den onde stedmoren.

Han kom ikke hjem før ut paa natten; stedmoren hadde sittet oppe og ventet, og nu var hun saa sint at hun ikke vilde la ham faa nogen mat, men gav ham bare hug og onde ord isteden. Da tænkte gutten at dette skulde ikke vare længe, gik op paa

laaven og la sig; men det blev ingen lang blund han tok den natten; ved midnatstider, længe før hanen gol, stod han op og la i vei med det samme. Han gik bent nordefter, som den lille manden hadde sagt, undte sig ingen hvile, men gik og gik, over berg og dal. Tre ganger randt solen, og tre ganger gik den ned, mens han var paa veien.

Utpaa kvelden tredje dagen kom han til en kongsgaard, som var saa stor og gild, at gutten aldrig hadde trodd han skulde faa se noget saa gjævt. Han gik ind i kjøkkenet, og spurte om han kunde faa tjeneste der. „Hvad slags arbeide kan du gjøre da?“ spurte kjøkemesteren. „Jeg kan gjæte buskapen,“ svarte gutten. Da sa kjøkemesteren: „Kongen har nok bruk for en gjæter; men du mister vel noget av buskapen, kan jeg tænke, du som de andre.“ — „Det har aldrig kommet bort krøter for mig til denne dag,“ sa gutten. Saa fik han tjeneste paa kongsgaarden og skulde gjæte kongens buskap, og aldrig fik graabenene tat et eneste dyr fra ham, og det fik han mange lovord for.

En kveld som gutten gik hjemover med bølingen, fik han se en fager jomfru som stod og lydde til hans sang. Gutten blev underlig tilmode, men lot som ingenting. Hver dag gik det længe saaledes, og gutten var aldrig glad uten han fik se den vakre ungmøen; men han visste ikke noget om at det var kongens datter. Men saa hændte det sig, en dag han skulde drive buskapen ut paa beite, at prinsessen kom bort til ham med et litet lam paa armen; det var saa hvitt som sne, og hun bad saa vakkert at han vilde passe godt paa det, saa ulven ikke fik ta det.

Gutten kjendte sig helt underlig tilmode, da den vakre kongsdatteren talte saa venlig til ham og hadde noget at bede ham om; han kunde ikke komme sig til at svare noget; men lammet tok han til sig, og det kjæreste han siden gjorde, var at stille vel med det. Og lammet skjønte godt at gutten hadde omsorg for det og var glad i det, for det fulgte altid efter ham, som en liten hund. Siden fik gjætergutten dagstøt se kongsdatteren; om morgenen naar han drev ut buskapen, stod hun i vinduet og hørte ham synge, og om kvelden naar han kom hjem, gik hun ut til ham, for at kjæle med det lille lammet og tale et par ord med gutten.

Saaledes gik det hver dag, og da et par aar var gaat, var gutten blit voksen kar, og kongsdatteren var blit den fagreste mø en kunde se for sine øine. Men saa var det en dag at prinsessen blev borte, og ingen kunde finde hende igjen. Da blev det stor sorg over hele kongsgaarden, for alle var glade i prinsessen, saa god og snild som hun var; men aller mest sørget kongen og dronningen. Kongen lot da det bud gaa over land og strand, at den som kunde finde igjen prinsessen, skulde faa hende til ekte, og halve riket i medgift. Fra alle kanter kom nu kongssønner og riddersmænd og sterke kjæmper; de klædde sig i jern og drog ut med vaaben og hærmænd, for at lete efter prinsessen; mange blev borte paa den færd, og de faa som kom hjem igjen, hadde hverken set eller hørt noget til kongsdatteren. Kongen og dronningen sørget dypt over dette, og mente at de aldrig kunde bli glade mere i sit liv. Gjætergutten gik sin vante gang med buskapen; men sorgfuld var han ogsaa, for den fagre prinsessen var aldrig ute av hans tanker.

En nat som gjætergutten laa og sov, stod alvekongen fore ham og sa: „Nordefter, nordefter! Der finder du din dronning!“ Gutten vaagnet med ett, og var sjæleglad; endda syntes han at han saa den lille manden som stod og vinket til ham; men saa blev han borte med én gang. Da det blev høilys dag, gik gjætergutten op i kongsgaarden og bad om at faa tale med kongen. Kongens tjenere undret sig over dette, og kjøkemesteren sa: „Du har gjætet buskapen saa længe, at du vel kan faa lagt paa lønnen uten at gaa til selve kongen for det.“ Men gutten blev ved sit; det var nok noget andet han vilde, mente han.

Da han kom op i salen, og kongen spurte ham hvad erende han hadde, svarte han: Jeg vil be om lov til at dra ut og finde prinsessen.“ Kongen mente det kunde ikke nytte for en fattig gjætergut at tænke paa at utføre slikt, som hadde kostet mange kongssønner og riddersmænd livet; men gjætergutten blev ved sit: han vilde lete op prinsessen eller sætte livet til for hende. Kongen kom til at tænke paa det gamle ord, at ofte slaar skarlagens hjerte under vadmels trøie, og saa gav han paabud om at gutten skulde faa den bedste hesten paa stalden, fine klær og gode vaaben. Men gutten mente det passet sig ikke for ham at fare paa stormandsvis. „Giv mig bare bra niste med paa veien, og saa vil jeg ha lov til at være borte et aar og en dag.“ Kongen ønsket ham lykke paa færden; men de andre tjenerne bare lo av ham, fordi han mente at han kunde finde kongsdatteren.

Gutten gik nordefter, som alvekongen hadde sagt,

baade langt og længe, saa han syntes han kunde ikke være langt fra verdens ende. Han gik over høie fjeld og gjennem mørke skoger, og tilslut kom han til et stort vand, og midt i det vandet laa en ø, og paa den øen var en kongsgaard, som var saa stor og gild, at den var endda vakrere end den gjætergutten kom fra. Han gik rundt om vandet og saa paa kongsgaarden fra alle kanter. Saa fik han se en jomfru, som stod i et av vinduerne og vinket til ham med et blaat baand, maken til det som lammet til kongsdatteren pleide at bære om halsen. Da blev gjætergutten glad; for han skjønte det maatte være prinsessen som han lette efter. Han skjønte ogsaa at hun var bortført av den som eide slottet. Han satte sig til at tænke over hvorledes han skulde komme over vandet og bort til kongsgaarden; men det tyktes saa rent ugjærlig. Da kom han ihu den lille pipen han hadde faat av alvekongen, tok den frem og blaaste en lang tone.

„God kveld!“ var det nogen som sa like bak ham. „God kveld igjen!“ svarte gutten og snudde sig. Da fik han se den lille alvegutten som hadde mistet glasskoen. „Hvad vil du mig?“ spurte alven. „Kan du hjelpe mig over vandet til kongsgaarden?“ sa gjætergutten. „Ja, sæt dig bare op paa ryggen min,“ svarte alven, „saa skal jeg bære dig over.“ Gjætergutten vilde ikke i førstningen, for han syntes alven var saa liten; men tilslut gjorde han det, og i det samme skiftet alven ham, blev til en stor sterk falk, og fløi med gjætergutten gjennem luften og bort til øen. Gutten gik op til kongsgaarden, og spurte om han kunde faa tjeneste der. „Hvad kan du gjøre

da?" spurte kjøkemesteren. „Jeg kan gjæte buskapen," svarte gutten. „Ja, risen trænger en god gjæter," sa kjøkemesteren; „men det gaar vel ikke likere med dig end med de andre; for mister du et eneste krøter, saa gjælder det livet dit." — „Det var haarde vilkaar," sa gutten; „men jeg vil nu friste allikevel." — „Saa faar du ta paa imorgen da," sa kjøkemesteren.

Dagen efter drev gutten ut butskapen, sang visene sine og ringte med den lille klokken. Kongsdatteren sat ved vinduet og hørte paa ham; men hun gjorde tegn til ham at han skulde late som ingenting. Da han drev buskapen hjem om kvelden, kom risen bort til ham og sa: „Er det blit borte noget dyr for dig, skal du bøte med livet." Risen talte efter, og da han saa at de var der alle, blev han noksaa blid og sa: „Du skal faa lov til at gjæte buskapen min, saa længe du lever." Saa gik han ned til stranden, la ut trolskibet sit, og seilte rundt øen tre ganger, som han pleide.

Da risen var borte, kom kongsdatteren til vinduet og sang:

„Inat, inat, du gjætergutten min,
gaar skyen bort fra min stjerne,
og kommer du da, saa blir jeg vel din,
og guld kronen gir jeg dig gjerne."

Gutten hørte vel efter, og skjønte at han skulde komme om natten og frelse kongsdatteren; men han lot som ingenting. Da det led ut paa natten, og alle laa i dyp søvn, smøg han sig bort under taarnet og sang:

„Inat saa venter gjætergutten din,
helt fuld av længsel og kvide,
og kommer du ned, saa blir du vel min,
mens skyggen falder saa vide.“

„Jeg er bundet med guldlænker,“ sa prinsessen sagte ned til ham; „kom op og bryt dem!“ Gutten visste ingen raad til dette; men saa tok han frem pipen og blaaste en lang tone. „God kveld!“ var det nogen som sa like bak ham. „God kveld igjen!“ svarte gutten og snudde sig. Da fik han se alvekongen som hadde git ham pipen og klokken. „Hvad vil du mig?“ spurte alvekongen. „Kan du hjelpe mig og prinsessen bort herfra?“ sa gutten. „Ja, følg med mig!“ sa alven, og gik fore op i taarnet til jomfruburet. Døren aapnet sig av sig selv, og da de kom ind til prinsessen, og alvekongen rørte ved guldlænken, faldt den straks av hende. Saa gik de alle tre ned til stranden, og alvekongen sang:

„Du gjedde som svømmer i sivet snygg,
kom hit, kom hit under landet!
En fager prinsesse bær paa din ryg
med en konge gjæv over vandet!“

I det samme stod den lille prinsessen som hadde mistet den røde luen, ved siden av dem; hun hoppet ut i vandet og blev til en stor gjedde. „Sæt dere nu paa ryggen til gjedden,“ sa alvekongen; „men hvad det saa hænder, maa prinsessen ikke bli ræd; for da er det ute med min magt.“ I det samme alven hadde sagt dette, blev han borte; men gutten og kongsdatteren satte sig op paa gjedden, og den førte dem bortover vandet.

Imens var risen vaagnet og saa ut gjennem vinduet. Da han fik se at gjætergutten holdt paa at flygte med prinsessen, var han ikke længe om at faa paa sig falkehammen og skynde sig efter dem. Gjeden hørte lyden av vingeslagene og dukket under vandet; men da blev prinsessen saa ræd at hun skrek høit. Nu var det ute med alvekongens magt, og risen grep dem begge i klørne. Da han kom hjem til kongsgaarden med dem, lot han gjætergutten kaste i et mørkt hul i taarnkjelderen, femten favner under jorden. Prinsessen satte han i jomfruburet, og holdt saa nøie vakt over hende, saa hun ikke kunde slippe bort igjen.

Gjætergutten var ilde tilmode, der han laa i sit fangehul; kongsdatteren hadde han ikke kunnet frelse, og nu skulde han selv miste livet. Da kom han ihu det alvekongen hadde sagt: „Kommer du tredje gang i nød og fare, saa bryt isund den lille pipen, saa skal jeg komme og hjelpe dig.“ Nu syntes gutten nøden kunde ikke være større, og saa tok han frem pipen og brøt den isund.

„God kveld!“ var det nogen som sa like bak ham. „God kveld igjen!“ svarte gutten og snudde sig. „Hvad er det nu du vil?“ spurte alvekongen; for ham var det. „Jeg vil frelse kongsdatteren og føre hende hjem til hendes far kongen,“ svarte gutten. Alven tok ham da med sig, og de gik gjennem lukte dører og mange store saler. Tilslut kom de ind i en stor hal, hvor det hang fuldt av vaaben, sverd og spyd og økser; nogen av dem var av skinnende blankt staal, og nogen lyste som det røde guld. Alvekongen gik bort og la paa varmen og sa til gjætergutten: „Klæd nu av dig!“ Gutten gjorde det, og

saa tok alven de gamle klærne hans og brændte dem op, gik derefter bort til en stor jernkiste, og tok frem en kostelig rustning som lyste av guld. „Klæd nu paa dig!“ sa han til gjætergutten. Snart stod gutten klædd i fuld rustning fra top til taa, og alvekongen bandt et sverd om ham. „Det er spaadd,“ sa han, „at risen skal falde for dette sverdet, og denne rustningen biter ikke staa paa.“ Saa gik de tilbake til fangetaarnet igjen. Gutten takket for hjælpen, og med det samme blev alvekongen borte.

Da det led ut paa dagen, blev det et svært staak paa risegaarden; for nu skulde risen holde bryllup med den vakre kongsdatteren han hadde røvet, og derfor hadde han indbudt venner og frænder fra alle kanter, og det ene risefølget efter det andre kom til gaards for at ture bryllup. Prinsessen fik paa sig de fineste klær, guldkrone paa hodet, ringer paa fingrene, og anden gild stas, som risens mor hadde hat, da hun holdt bryllup. Saa gav de sig til at danse og ture, mat og drikke hadde de nok av, men bruden var saa fuld av sorg at hun graat hele tiden.

Mens de holdt paa at ture som bedst, bød risen sine tjenere at de skulde hente op gjætergutten fra taarnkjelderen, saa gjestene kunde ha moro av at se paa at han blev halshugget. Men da tjenerne kom til taarnet, var gutten borte, og isteden fandt de en ridder i skinnende rustning og med blanke vaaben. Da blev de saa rædde at de tok tilbens med det samme; men ridderen fulgte efter op paa slottet, hvor hele brudefølget var samlet.

Da risen fik se denne vældige krigsmand, ropte han: „Tvi dig, dit arge trold!“ Og øinene hans

var saa hvasse at han saa tvert igjennem rustningen. Men gutten blev ikke ræd likevel. „Nu skal vi strides om bruden,“ sa han og drog sverdet. Det luet som ild, og da risen saa det, blev han likblek; for nu visste han at det var ute med ham. Men gutten løftet sverdet og hugg hodet av risen med et eneste hugg. Da riserne i brudefølget fik se det, blev de rædde og skyndte sig hjem hver til sit; men kongsdatteren gik bort og kysset gjætergutten, og sa at hun aldrig vilde ha nogen anden til brudgom end sin redningsmand.

Saa gik de ned til stranden og satte ut risens skib; med det seilte de over vandet, og derefter drog de videre, til de kom til kongsgaarden. Der blev det stor glæde, kan en vite, fordi kongen hadde faat igjen sin eneste datter, som han hadde sørget saa længe over. Og da blev det turet bryllup, saa det spurtes i syv kongeriker.
